Aleksandra Otfinowska

e-mail: ale.otfinowska@gmail.com

ORCID: 0009-0000-0208-9625

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocławskie osiedle WuWa jako wzorcowe miasto 15-minutowe

DOI: 10.15611/2023.85.5.08
JEL Classification: R20

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest zbadanie, czy osiedle WuWa wybudowane w 1929 roku we Wrocławiu spełnia warunki miasta 15-minutowego. Problem badawczy został sformułowany w sposób następujący: Czy pod względem spełnienia warunków miasta 15-minutowego osiedle Wuwa może być nazwane XXI-wiecznym osiedlem wzorcowym? Zostały postawione także trzy szczegółowe pytania badawcze. Pierwsze z nich sformułowano następująco: Czy osiedle posiada obiekty w każdym z analizowanych kryteriów? Drugie z pytań skupia się na znalezieniu obiektów brakujących na badanym obszarze. Ostatnie z pytań brzmi: Czy wybrany pod inwestycję teren jest atrakcyjny w XXI wieku? W artykule zostały scharakteryzowane i przedstawione osiedla wzorcowe XX i XXI wieku. W ramach badań została przeprowadzona analiza terenu za pomocą narzędzi, takich jak QGis, Mapy Google, a także własnych obserwacji. Po zakończeniu analizy stwierdzono, że wrocławskie wzorcowe osiedle jest ponadczasowe, gdyż spełnia kryteria miasta 15-minutowego. Istnieją na nim deficyty dostępnych usług, jak mała liczba sklepów spożywczych czy brak szkoły licealnej na badanym terenie, ale pomimo to osiedle WuWa może pełnić rolę przykładnego osiedla 15-minutowego, gdzie mieszkańcy mogą żyć komfortowo.

Słowa kluczowe: WuWa, miasto 15-minutowe, Werkbund, osiedle wzorcowe

1. Wstęp

Międzywojenna Europa zmagała się z wieloma problemami na różnych płaszczyznach. Jednym z tych problemów było przeludnienie, a co za tym idzie brak mieszkań. W ramach walki z rozwiązaniem trudnej sytuacji mieszkaniowej zaczęły powstawać osiedla wzorcowe.

Przykładne osiedla Werkbundu powstały w sześciu różnych miastach, a przedstawiane w nich pomysły architektoniczne i przestrzenne miały nowoczesny charakter. Współcześnie postrzegane są jako dziedzictwo kultury. Jednym z przykładów osiedla wzorcowego jest położona na wrocławskim Biskupinie WuWa. Jest to jedna z cenniejszych wystaw, która pokazała możliwości zamieszkania dla różnych grup społecznych w atrakcyjnej lokalizacji. Spośród docelowych mieszkańców wymieniane były małżeństwa bezdzietne, single oraz większe rodziny. Również w XXI wieku teren osiedla jest chętnie wybierany przez wrocławian jako miejsce do życia. Cechami kształtującymi atrakcyjność WuWy dla miejscowych są, m.in. komfortowa komunikacja z centrum miasta, a także dostępność obszarów zielonych. Powyższe aspekty zadecydowały o wyborze tematu artykułu.

Celem pracy jest zbadanie, czy osiedle WuWa wybudowane w 1929 roku we Wrocławiu, spełnia warunki miasta 15-minutowego. Postawiony został problem badawczy w formie pytania: Czy pod względem spełnienia warunków miasta-15 minutowego osiedle Wuwa może być nazwane XXI-wiecznym osiedlem wzorcowym? Pytania szczegółowe do pracy brzmią następująco:

- Czy osiedle posiada obiekty w każdym z analizowanych kryteriów?
- Jakich obiektów brakuje na osiedlu WuWa?
- Czy wybrany pod inwestycję teren jest atrakcyjny w XXI wieku?

Artykuł składa się z czterech punktów. W drugim zostały przedstawione najważniejsze osiedla wzorcowe budowane przez Werkbund w XX wieku. Następnie opisano koncepcje nowoczesnych osiedli w XXI wieku (projekt IBA w Hamburgu, WuWa 2 we Wrocławiu), a także koncepcję miasta 15-minutowego w Paryżu. W kolejnym punkcie dokonano opisu metodologii badań wraz z prezentacją wykorzystanych do analizy narzędzi. Na końcu poddano dyskusji wyniki badań oraz przedstawiono wnioski.

2. Koncepcje osiedli wzorcowych

2.1. Międzywojenne koncepcje osiedli Werkbundu

Początek XX wieku to okres wielu zmian społecznych, ekonomicznych, a także światopoglądowych. Europa była w momencie rozwiązywania problemów będących następstwem pierwszej wojny światowej. Jednym z głównych wyzwań międzywojennej Europy był deficyt mieszkań, ze względu na zwiększony popyt na mieszkania wywołany zmianą w strukturze gospodarstw. Przed wojną dominował najem wielopokoleniowy, który w okresie międzywojennym zaczął ustępować na rzecz zajmowania nieruchomości przez rodziny składające się z rodziców i dzieci. Sposobem na rozwiązanie sytuacji mieszkaniowej było tworzenie pierwszych osiedli w tzw. stylu międzywojennym. Przykładami takich inwestycji są (Gronostajska, 2010, s. 99):

- wzorcowe osiedle WuWa (niem. *Wohnungs- und Werkraumausstellung)* we Wrocławiu,
- osiedle konkursowe Weissenhof w Stuttgarcie,
- Werktbundsiedlung w Wiedniu,
- osiedle na warszawskim Żoliborzu.

Jedną z pierwszych organizacji, która zaczęła rozwiązywać problemy mieszkaniowe, był niemiecki Werkbund, zrzeszający inżynierów, architektów oraz artystów związanych ze środowiskiem budowlanym. Działalność Werkbundu rozpoczęła się w roku 1907. Organizację wyróżniało łączenie działań artystycznych przy jednoczesnym rozwoju przemysłu krajowego. Należy zaznaczyć, że prace były wspierane finansowo przez ówczesny rząd Niemiec (wtenczas Rzeszy Niemieckiej). Po roku 1918 Werkbund otrzymał zadanie stworzenia mieszkań dla społeczeństwa. W ramach pomocy w realizacji tego przedsięwzięcia skorzystano z koncepcji szkoły budowlanej

Staatliches Bauhaus, założonej w roku 1919. Przykładami takich osiedli są Dammerstock w Karlsruhe i, znajdujące się pod Berlinem, Simensstadt. Cechami charakterystycznymi ich zabudowy była prostota i monotonia. Projekt z modyfikacjami wykorzystywany był na całym świecie (Januszkiewicz i Malinga, 2014, s. 59-61).

Pierwsze z osiedli wystawowych wybudowano w Stuttgarcie. Jednak zanim do tego doszło, Bauhaus rozpoczął przedstawianie nowych rozwiązań dla przestrzeni mieszkaniowej. W ramach powyższych działań zaprezentowano, m.in. pełne wyposażenie lokum gotowego do wprowadzenia się i zamieszkania. Projekt Georga Muchego nie spotkał się jednak z entuzjazmem społeczeństwa, pomimo to rozpoczęto budowę pierwszej wystawy mieszkaniowej. Miała ona na celu pokazać, jak należy budować (Bartnicka, 2013, s. 39) – tanio, szybko i z dość wysoką jakością.

Projekt ten miał być wspierany przez władze miasta Stuttgart. Dwa z domów pokazanych na wystawie zostały wyróżnione, a w 2016 roku zostały wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Są to nieruchomości Weissenhofsiedlung zaprojektowane ręką niemieckiego Werkbundu przez architekta Le Corbusiera. Powstały one w roku 1927 (Eisermann, 2017, s. 226-227). Osiedle nazwano „Die Wohnung", co znaczy „Mieszkanie". Powyższe nieruchomości były odpowiedzią prekursorskiego budownictwa na wyzwania stawiane przez przeludnioną Europę przy użyciu nowych technologii i materiałów budowlanych. Osiedle składało się z 33 domów wielorodzinnych i jednorodzinnych (w zabudowie szeregowej i bliźniaczej). Łącznie powstały 63 mieszkania. Budowa całego osiedla trwała 21 tygodni i została odwiedzona przez blisko pół miliona ludzi w ciągu trzech tygodni od otwarcia. Po zakończeniu wystawy wszystkie mieszkania – z pominięciem domu bliźniaczego Le Corbusiera – zostały wynajęte. Werkbund wybudował łącznie sześć osiedli tego typu i znajdowały się one w Stuttgarcie (1927), Zurychu (1931), Wiedniu (1932), Brnie (1928), Pradze (1932), a także we Wrocławiu (1929) (Urbanik i in., 2016, s. 33-57).

Fot. 1. Modernistyczny dom jednorodzinny zaprojektowany przez Hansa Scharouna (1927)

Źródło: (The Friends of the Weissenhof Estate, b.d.).

Fot. 2. Dom nr 28 znajdujący się na terenie wystawy WuWa

Źródło: Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej Spółka Akcyjna z siedzibą we Wrocławiu (b.d.).

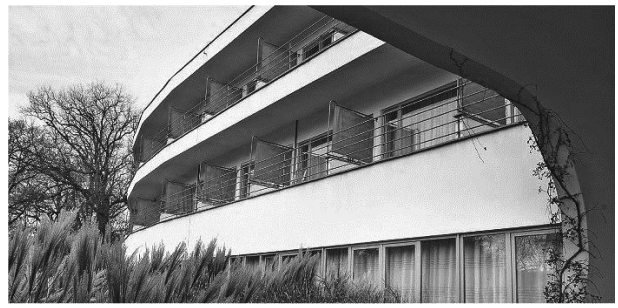

Fot. 3. Hotel dla samotnych i bezdzietnych małżeństw

Źródło: (Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej Spółka Akcyjna z siedzibą we Wrocławiu, b.d.).

Wystawa w Brnie w Czechach nazwana była wystawą kultury tymczasowej „Novy dum". Wyróżniał ją nacisk na nowoczesność. W ramach projektu w okresie sześciu miesięcy, wybudowano 16 funkcjonalnych willi. Po zakończeniu wystawy, projekt ten okazał się nierentowny, gdyż zainteresowanie zakupem wybudowanych domów było niewielkie (Kořínková, 2018, s. 147-148).

Kolejną z wystaw był wiedeński zespół 70 domów, który jest uważany za największą wystawę Werkbundu w Europie. Jego celem było zaprojektowanie osiedla o średniej gęstości zabudowy z wizją skromnego budownictwa dla mas. Oddane do użytku mieszkania były małe, sprawiając jednocześnie, że ludzie z klasy robotniczej mogli zaspokoić własne potrzeby mieszkaniowe (Aigner, 2014, s. 68-69).

Projekt z Zurychu został ufundowany przez jego inicjatorów oraz ze wsparciem miasta. Celem tej wystawy było stworzenie domów, które odpowiadałyby wyedukowanej klasie średniej. Wzniesiono zatem dwa typy zabudowy – dla singli i dla rodzin z dziećmi. Architekci w swoich planach przyjęli również założenie budowy domów niewymagających dużych nakładów przy jednoczesnym zachowaniu konkurencyjności dostępu do mieszkań na rynku (Urbanik i in., 2016, s. 157).

Przedostatnim z osiedli pokazowych Werkbundu była wystawa nazwana „Baba", znajdująca się w Pradze w Czechach. Zakończona w roku 1932, składała się z 32 domów jednopiętrowych, które powstały z pomocą rządu Czechosłowacji. Projekt ten różnił się od wcześniejszych ekspozycji tym, że nieruchomości miały być wybudowa-

ne zgodnie z oczekiwaniami docelowego użytkownika. Przestrzeń wewnętrzna osiedla została zorganizowana w sposób otwarty i funkcjonalny, zachowując elementy prostoty (Zoranic, 2019, s. 3-4).

Ostatnim z omawianych miejsc jest wybudowana w 1929 roku wystawa „Mieszkanie i miejsce pracy" we Wrocławiu, w skrócie WuWa. Powodem, dla którego rozpoczęto debatę na temat powstania osiedla wzorcowego, było znaczne przeludnienie Wrocławia. Na podstawie modelowej koncepcji w Stuttgarcie śląski odział Werkbundu stworzył plan, którego celem było przedstawienie małych i średnich mieszkań. Postanowiono także sprawdzić nowe technologie i ich zastosowanie w surowym klimacie regionu. Realizacja koncepcji trwała trzy miesiące, a rozpoczęcie wystawy datuje się na czerwiec 1929 roku (Markiewicz, 2022, s. 187). Wrocławska wystawa ogłoszona została jedną z trzech (wraz z Stuttgartem i Wiedniem) najważniejszych wystaw w Europie, dotyczących masowego i zarazem taniego budownictwa w okresie przedwojennym. To co wyróżnia WuWę od pozostałych koncepcji Werkbundu, to założenie, że miasto tworzą ludzie, którzy są różni, a co za tym idzie – mają inne potrzeby. Prowadzą oni bowiem odmienne style życia. Z tego powodu zaprojektowano parę typów budowli o różnych konstrukcjach. Powstał także projekt zieleni w ogródkach, jak i na terenach rekreacyjnych. Jednym z budynków był dom hotelowy dla młodych i bezdzietnych małżeństw, a także dla singli. Projekt przewidywał mieszkania z aneksem kuchennym o powierzchni 27 m^2 dla osób samotnych. Natomiast powierzchnia mieszkań dla małżeństw miała wynosić 37 m^2. Założeniem architekta Hansa Scharouna było jak najlepsze wykorzystanie działki gruntowej z zapewnieniem najlepszego oświetlenia i wentylacji. Pomimo że mieszkania miały mały metraż, w budynku zaprojektowano solarnię na dachu, kawiarnię, a także pokoje klubowe (Grzeszczuk-Brendel, 2012, s. 239-240). Wystawa była współfinansowana z rządem miasta Wrocław i składała się w całości z dwóch części. Pierwsza część prezentowała wzorcowe osiedle, z kolei druga była ekspozycją znajdującą się wokół Hali Stulecia. Do budynków wchodzących w skład WuWy, oprócz wspomnianego wcześniej hotelu, należały: przedszkole, 103 mieszkania o powierzchni od 45 do 60 m^2 oraz 29 mieszkań większych. Na osiedlu wybudowano także domy jednorodzinne (Urbanik, 2002, s. 63-64).

2.2. Osiedla wzorcowe XXI wieku i nowoczesne koncepcje urbanistyczne

W dzisiejszych czasach tematyka wystaw mieszkaniowych nie cieszy się taką popularnością jak w okresie międzywojennym, jednak można zauważyć pewne koncepcje czerpiące z założeń niemieckiego Werkbundu. Celem przyświecającym tego typu inicjatywom jest znalezienie rozwiązania na współczesne problemy mieszkaniowe.

Przykładem osiedla wzorcowego z XXI wieku jest wybudowane przez IBA Hamburg GmbH osiedle w Hamburgu. Początek działalności tej grupy datuje się na rok 1901, kiedy powstała pierwsza wystawa w miejscowości Darmstadt. Od tego momentu IBA wprowadza nowe podejście do mieszkalnictwa, architektury oraz mia-

sta. Najnowsza realizacja miała na celu uniknięcie gentryfikacji, a także wsparcie wielokulturowości w dzielnicy Hamburga – Wilhelmsburgu. Uwzględniając te dwie przesłanki, wyodrębniono trzy obszary działania:

1. Metrozone.
2. Cosmopolis.
3. Miasto i zmiana klimatu.

W przypadku pierwszego z nich skupiono się na zaprojektowaniu osiedla, które spełniałoby następujące cztery warunki (Lutolli, 2021, s. 196-197):

- wykorzystanie inteligentnych materiałów,
- prezentację budownictwa niskobudżetowego,
- budowę domów hybrydowych – spełniających oczekiwania przyszłych mieszkańców,
- powstawanie domów na wodzie.

Architekci w swoim planie zaproponowali nowe spojrzenia na kształtowanie współczesnego krajobrazu. Tematyka przestrzeni jest tak samo ważnym aspektem, jak sama wystawa budowlana, dlatego pokazano nowoczesne spojrzenie na zagospodarowanie terenu. Przedstawiono zatem zieloną przestrzeń – park miejski, który miał za zadanie służyć mieszkańcom nawet po zakończeniu ekspozycji (Kuc, 2014, s. 22).

Fot. 4. Wizualizacja przestrzeni projektu IBA Hamburg (2013)

Źródło: (IBA Hamburg GmbH, b.d.).

Oprócz zapewnienia terenów zielonych zadbano także, aby budynki hybrydowe cechowały się innowacyjnym oświetleniem. Miało to pomóc w dostosowaniu mieszkań do różnych warunków życia. Apartamenty zaproponowane przez architektów zwrócone były w czterech kierunkach świata. Dzięki temu z łatwością można było zaprojektować przestrzeń do życia i pracy w każdym miejscu w domu. Koncepcja zakładała również, że każdy mieszkaniec będzie miał dostęp do wspólnej przestrzeni. Projekt z Hamburga skupia się na zrównoważonym rozwoju, a także na ekologicznych rozwiązaniach w zastosowaniu materiałów budowlanych (Fabris, 2013, s. 110).

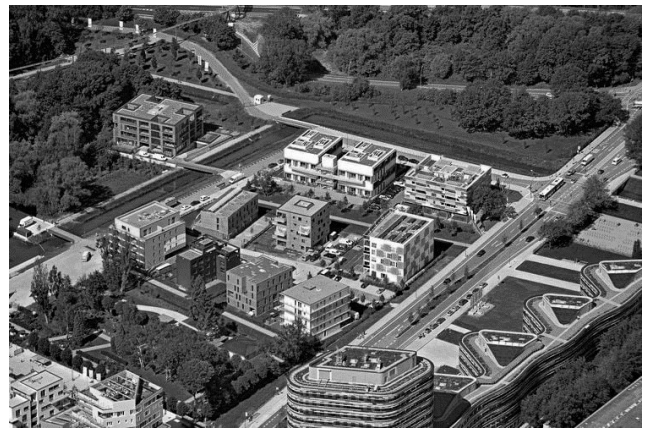

Fot. 5. Osiedle wzorcowe IBA Hamburg z lotu ptaka

Źródło: (Pressland Spółka Akcyjna, b.d.).

W Polsce także można odnaleźć przykład nowoczesnego modelowego osiedla. Jest nim projekt Nowe Żerniki nazywany także WuWa2. Poszukiwania gruntu pod budowę tego osiedla oznaczały świadomy wybór terenu, najlepszego pod względem makro dla przyszłych mieszkańców i samego osiedla. Ostatecznie postawiono na nieruchomość położoną w niedalekiej odległości od komunikacji miejskiej. Warunek ten miał być gwarantem bezpośredniego dojazdu do centrum miasta, a także dać możliwość na potencjalny rozwój kolei. To, co zdecydowanie odróżnia to osiedle od pierwotnej WuWy, to brak funduszu publicznego. Nowy koncept to miejsce ekologiczne, bezpieczne i przyjazne (Maćków, 2017, s. 308-311). Osiedle powstało na siatce z ulicami prostokreślnymi, natomiast budowane bloki zostały wydzielone na kwadratowych działkach. Schemat ten miał za zadanie połączyć Nowe Żerniki z istniejącą zabudową, a także pozwolić na dalszy rozwój według pierwotnych założeń (Twardoch, 2018, s. 177).

Fot. 6. Osiedle Nowe Żerniki we Wrocławiu

Źródło: oficjalna strona osiedla Nowe Żerniki (Nowezerniki.pl, b.d.).

Pomiędzy blokami powstały zielone alejki wraz z niewielkimi punktami gastronomicznymi. Na osiedlu znaleźć można zarówno zabudowę wielorodzinną, jak i jednorodzinną. Dla podwyższenia komfortu życia zostały wybudowane punkty edukacyjne, handlowe i usługowe. Dostęp do komunikacji publicznej został zaprojektowany w taki sposób, aby ograniczyć ruch samochodowy. Do użytku publicznego oddano zatem ciągi rowerowe i piesze, a na parterach budynków zainwestowano w rowerowanie (Fidor, 2017, s. 42).

Fot. 7. Paryż jako miasto 15-minutowe

Źródło: oficjalna strona projektu Resistire (European Science Foundation 2021, b.d.).

W innych europejskich miastach coraz częściej stosowaną koncepcją architektoniczną są miasta 15-minutowe. Ich celem jest poprawa jakości życia mieszkańców osiedli. Jednym z przykładów metropolii, która wykorzystuje powyższy model, jest Paryż. Pomysł wprowadzenia miasta 15-minutowego został nawet realizowany w ramach programu wyborczego. Mer miasta Anne Hidalgo w kampanii reelekcyjnej przedstawiła plan utworzenia samowystarczalnych dzielnic. Miały one zaspokajać najważniejsze potrzeby życiowe, jak dostęp do miejsca edukacji, pracy, handlu, rozrywki czy opieki zdrowotnej. Dostarczenie tych usług w pobliskim sąsiedztwie miało zachęcić mieszkańców do korzystania z rowerów i chodzenia pieszo. Pomysł ten zrodził się po zidentyfikowaniu problemu w funkcjonowaniu osiedli w trakcie pandemii SARS-CoV2 (Khavarian i in., 2023).

3. Osiedle WuWa we Wrocławiu jako współczesne osiedle 15-minutowe

3.1. Metodologia

Do sprawdzenia i oszacowania zasięgu 15-minutowego posłużył program Qgis. Granice zostały oznaczone na ok. 1,2 km od środka osiedla WuWa. W tym przypadku za punkt centralny posłużyło miejsce położenia makiety osiedla przy ul. Wróblewskiego 16a we Wrocławiu. Założono, że analizowany obszar jest nadal obszarem wzorcowym pod względem spełniania kryteriów miasta 15-minutowego. Obszar został scharakteryzowany także jako dogodny dla różnych grup społecznych, gdyż wybudowane zostały na nim mieszkania i domy dla singli oraz mniejszych i większych rodzin. W celu zbadania, czy osiedle WuWa spełnia kryteria miasta 15-minutowego, zostały wyróżnione czynniki wpływające na wysoki komfort mieszkania dla różnych grup społecznych. Przeanalizowano, czy w odległości do 15 minut od centrum osiedla znajdują się apteka, przychodnia, placówki edukacyjne, siłownia, park lub teren zielony, tereny rekreacyjne, punkty usługowe, handlowe i gastronomiczne. Została zbadana także liczba dostępnych placówek i przestrzeni z poszczególnych kategorii. Narzędziami wykorzystanymi do badań oprócz programu Qgis były własne obserwacje terenu, a także aplikacja Mapy Google.

3.2. Analiza obszaru osiedla WuWa wraz z dostępnością podstawowych usług w obszarze 15 minut

WuWa jest wzorcowym osiedlem wybudowanym przez niemiecką grupę Werkbund w 1929 roku. Jej granice są wyznaczone pomiędzy dzisiejszymi ulicami Wróblewskiego, Zielonego Dębu, Kopernika, Dembowskiego a Tramwajową. Wokół terenu od punktu teraźniejszego położenia makiety osiedla został wyznaczony obszar miasta 15-minutowego (zob. fot. 8). Koncepcja zakłada pokonanie trasy pieszo, a wyznaczony obszar został ograniczony przez wały nad Odrą, ul. Mickiewicza do skrzyżowania z al. Wielkiej Wyspy. Następnie granica sięga do ul. Dembowskiego na wysokości ul. Potebni. Rysunek oprócz granic miasta 15-minutowego przedstawia miejsca codziennego użytku. Są nimi placówki edukacyjne, sportowe i rekreacyjne, tereny zielone, punkty spożywcze, a także gastronomiczne. Zaznaczone zostały również przystanki autobusowe i tramwajowe.

Można zauważyć, że większość miejsc, z których mieszkańcy korzystają na co dzień, zlokalizowanych jest wzdłuż ul. Wróblewskiego (centralna część analizowanej przestrzeni), a także przy ul. Dembowskiego. Może być to uwarunkowane zagęszczeniem funkcji mieszkalnej w tych okolicach. We wstępnej analizie można dostrzec, że osiedle WuWa może być przykładem współczesnego miasta 15-minutowego. Świadczy o tym duża liczba punktów z badanych kategorii w okolicy. Patrząc na mapę, można zauważyć, że osiedle WuWa ma dobre połączenie z centrum miasta Wrocławia.

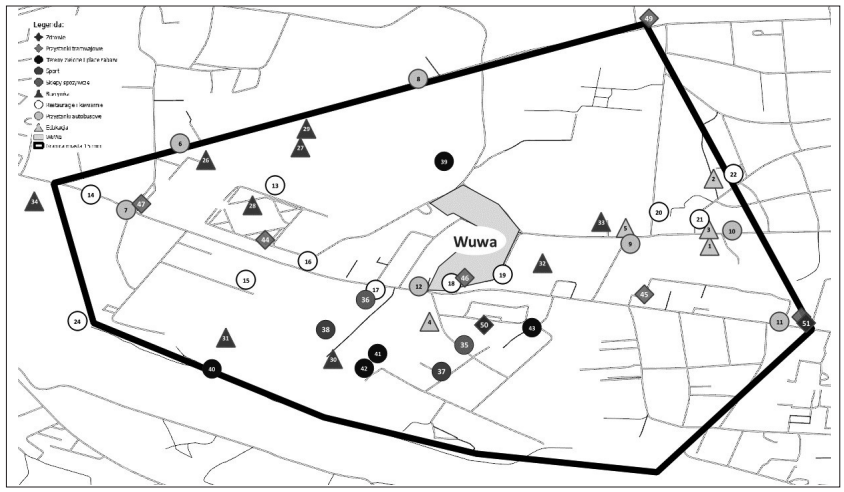

Fot. 8. Obszar z zasięgiem 15 minut spacerem od centralnego punktu osiedla WuWa wraz z podstawowymi usługami

Źródło: opracowanie własne.

Znajdują się tutaj przystanki tramwajowe i autobusowe. W okolicy jest dużo terenów zielonych. Park Szczytnicki mieści się w północnym obszarze analizowanego obszaru. Nadodrzańskie wały i Park Dąbski zlokalizowane są na południu od osiedla WuWa.

Pomimo że teren został wybrany pod budowę na początku 1929 roku, czyli prawie sto lat temu, to w dzisiejszych czasach jest on nadal atrakcyjny. Okolica wokół osiedla rozwinęła się, powstały tutaj miejsca rekreacyjne, placówki edukacyjne czy punkty usługowe. Można więc stwierdzić, że osiedle może być wzorem dla współczesnego zagospodarowania przestrzennego dzięki spełnieniu warunków miasta 15-minutowego.

Kolejny etap analizy został przedstawiony w formie tabeli. Posłużyła ona bowiem do sprawdzenia nasycenia analizowanego obszaru przez punkty usługowe, edukacyjne, komunikacyjne itp. (zob. tab. 1).

Tabela 1. Punkty dostępne dla mieszkańców w obszarze 15 minut spacerem od centrum osiedla WuWa

Lp.	Nazwa miejsca	Lp.	Nazwa miejsca
1	*2*	*3*	*4*
Placówki edukacyjne			
1	Szkoła podstawa nr 66	4	Przedszkole nr 56
2	Przedszkole Niziołki	5	Żłobek Tulilili
3	Przedszkole nr 27		

1	*2*	*3*	*4*
Przystanki autobusowe			
6	Mickiewicza	10	Partyzantów
7	Hala Stulecia	11	Piramowicza
8	Park Szczytnicki	12	Tramwajowa
9	Dembowskiego		
Restauracje i kawiarnie			
13	Restauracja Tarasowa	19	Czasoprzestrzeń
14	Przystanek Zoo	20	La Habana
15	Karczma u Lwa	21	Koi Sushi Bar
16	Pizza Farina	22	Czarna Cebula
17	Jungle	23	ZaZoo Beach Bar
18	WuWa Café	24	Odra-Pany Beach Bar
Rozrywka i kultura			
25	Zoo	30	Bungee Wrocław
26	Pawilon Czterech Kopuł	31	Mini park linowy
27	Fontanna multimedialna i Pergola	32	Klub Łącznik
28	Hala Stulecia	33	Jama Studio
29	Ogród Japoński	34	Przystań z wypożyczalnią kajaków
Sklepy spożywcze			
35	Supermarket Hewea	36	Dyskont Biedronka
Sport			
37	Siłownia Well Fitness	38	Stadion Ślęzy
Tereny zielone i place zabaw			
39	Park Szczytnicki	42	Plac zabaw 1 przy ul. Wiwulskiego
40	Tereny rekreacyjne – wały nad Odrą	43	Plac zabaw 2 przy ul. Jerzego Pugeta
41	Park Dąbski		
Przystanki tramwajowe			
44	Zoo	47	Hala Stulecia
45	Chełmońskiego	48	Piramowicza
46	Tramwajowa	49	8 Maja
Placówki medyczne			
50	Akademickie Centrum Zdrowia	51	Przychodnia z apteką Dla Zdrowia

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane w tabeli kategorie poddane analizie to: miejsca edukacji, przystanki autobusowe i tramwajowe, restauracje i kawiarnie, miejsca rozrywki i kultu-

ry, placówki medyczne, sklepy spożywcze, a także ośrodki sportowe, tereny zielone i place zabaw. Numeracja w tabeli odnosi się do lokalizacji poszczególnych punktów z fot. 8. Z analizy wynika, iż w obrębie 15 minut na pieszo od punktu centralnego osiedla wzorcowego znajdują się obiekty z każdej z kategorii. Najwięcej dostępnych jest punktów gastronomicznych wraz z kawiarniami – aż 12 w sąsiedztwie. Druga najbardziej liczna kategoria to miejsca rozrywki. Wokół osiedla WuWa zlokalizowanych jest 10 takich stref. Dotyczą one różnych obszarów zainteresowań, jak kajaki, park linowy czy wystawy sztuki w Pawilonie Czterech Kopuł. W okolicy wybudowane zostały także dwie szkoły podstawowe oraz dwa przedszkola. Deficyt można dostrzec w dostępności do szkół ponadpodstawowych i żłobków. Pomimo to osiedle jest dobrze skomunikowane z innymi częściami miasta, co umożliwia dotarcie do brakujących placówek, zmniejszając tym samym występującą niedogodność. W obszarze WuWy znajduje się bowiem 13 przystanków komunikacji miejskiej. Linie tramwajowe posiadające swoją trasę przy osiedlu WuWa to tramwaje o nr 4, 10, 2 i autobusy: 146 oraz 115. Dostęp do terenów zielonych i placów zabaw na analizowanym obszarze jest oceniony jako bardzo dobry. Jak wspomniano wcześniej, mieszkańcy mogą korzystać z Parku Szczytnickiego, Parku Dąbie, a także z wałów nad Odrą. Jest to pozytywna cecha osiedla WuWa, gdyż w ten sposób badany obszar jest atrakcyjny dla rodzin z dziećmi czy osób ceniących bliskość natury.

Kolejny zauważalny deficyt dotyczy obiektów sportowych, placówek zdrowotnych, a także sklepów spożywczych. Analizowany obszar posiada tylko jedną siłownię. W okolicy znajduje się także stadion Ślęzy, lecz korzystanie z niego może być ograniczone przez zasady klubu, a także niekorzystną pogodę. Przy ul. Wróblewskiego mieści się dyskont Biedronka. Jest to jedyne tego typu miejsce w okolicy, skutkiem czego mogą być kolejki w sklepie czy brak towarów. Mniejszym sklepem znajdującym się na analizowanym obszarze jest supermarket Hewea. Te dwa miejsca z przeznaczeniem handlowym są niewystarczające, biorąc pod uwagę rozległość badanego terenu.

Kolejny zauważony problem to brak większej liczby punktów zdrowotnych, jak apteki czy przychodnie, zatem ich dostępność dla mieszkańców analizowanego obszaru jest niewielka. Na WuWie zlokalizowana jest jedna przychodnia wraz z apteką oraz Akademickie Centrum Zdrowia. Oba punkty znajdują się w południowo wschodniej części obszaru miasta 15-minutowego.

Po przeprowadzeniu analizy wywnioskowano, że osiedle WuWa może być przykładem współczesnego miasta 15-minutowego. Analizowany obszar posiada bowiem wiele punktów potrzebnych w codziennym życiu. Jest to jak najbardziej pozytywny aspekt, gdyż mieszkańcy nie muszą ograniczać się w wyborze miejsc rozrywki, gastronomii czy wyboru miejsca na spacer. Mogą wygodnie żyć na osiedlu, nie musząc korzystać z centrum miasta. Zadawalającą kwestią jest również występowanie obiektów w każdej z analizowanych kategorii. Zauważalne są jednak deficyty w przypadku liczby punktów handlowych, placówek zdrowotnych i sportowych, jak i niektórych placówek edukacyjnych (szkoły ponadpodstawowe i żłobki).

4. Zakończenie

Osiedle WuWa jest jednym z wzorcowych osiedli, które zostały wybudowane w XX wieku, w celu rozwiązania problemu przeludnienia w mieszkaniach. Koncepcja te przetrwała do czasów współczesnych i jest uznawana za zabytek. Celem artykułu było zbadanie, czy osiedle WuWa wybudowane w 1929 roku we Wrocławiu spełnia warunki miasta 15-minutowego. Zostało to osiągnięte poprzez odnalezienie odpowiedzi na problem badawczy, a także postawienie pytań szczegółowych.

Po wykonaniu badań stwierdzono, że we współczesnym świecie osiedle WuWa może być przykładem wzorcowego osiedla 15-minutowego. Posiada ono bowiem na swoim terenie wiele placówek istotnych w codziennym życiu mieszkańców, tj. obiekty zdrowotne, edukacyjne, handlowe, gastronomiczne, miejsca zapewniające rozrywkę. Mieszkańcy swobodnie mogą dotrzeć do centrum miasta ze względu na dostępność środków komunikacji miejskiej. W okolicy znajdują się także miejsca, gdzie można uprawiać sport. Wokół zlokalizowane są również tereny zielone. Wpływa to więc pozytywnie na otoczenie, a mieszkańcy nie muszą korzystać z ruchu samochodowego, aby załatwić najpotrzebniejsze sprawy. Stwierdzenie to odpowiada więc na problem badawczy, a także pierwsze z postawionych pytań szczegółowych.

Biorąc pod uwagę kolejną kwestię, zauważono, że na badanym terenie należy rozważyć zwiększenie liczby punktów handlowych, placówek żłobkowych i ponadpodstawowych, ośrodka zdrowotnego, a także przestrzeni sportowych (np. siłowni). Mała liczba tych miejsc może powodować, np. kolejki w sklepie, ograniczoną możliwość korzystania ze sprzętów sportowych na siłowni. W konsekwencji wśród mieszkańców może pojawić się konieczność udania się w inne części miasta, aby zrobić zakupy w większym dyskoncie. Wymaga to jednak czasu oraz wykorzystania innych zasobów, np. samochód, co jest wbrew idei miasta 15-minutowego. Wnioskując, należy zatem ukierunkować działania inwestycyjne we wskazanym obszarze na budowę nowych sklepów, placówek oświatowych, medycznych oraz obiektów sportowych.

W odpowiedzi na ostatnie z postawionych szczegółowych pytań badawczych należy podkreślić, że teren wybrany pod inwestycję WuWa w XX wieku jest nadal atrakcyjny. Pomimo deficytu w niektórych obszarach odznacza się bogactwem różnorodnych usług. Sprawia to, że mieszkańcy analizowanego obszaru mogą żyć komfortowo z dostępem do instytucji i punktów codziennego użytku.

Podsumowując, osiedle WuWa jest osiedlem wzorcowym w XXI wieku pod względem spełniania funkcji współczesnego miasta 15-minutowego. Jak zostało wykazane w niniejszym artykule, osiedle spełnia wybrane do analizy kryteria, co sprawia, że spełnia wymóg wygodnego życia dla jego mieszkańców. Wrocławskie osiedle może pełnić zatem funkcję wzorca miasta spełniającego współczesne koncepcje urbanistyczne miasta 15-minutowego.

Literatura

Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej Spółka Akcyjna z siedzibą we Wrocławiu. (b.d.). https://www.wroclaw.pl/rozmawia/osiedle-wuwa

Aigner, A. (2014). *The Vienna Werkbund Estate on Display. Building Exhibition, Outdoor Museum, Digital Web-Exhibit*. Cambridge University Press.

Bartnicka, M. (2013). Zapomniane wzorce, wypaczone idee. Nowatorstwo przełomu lat 20. i 30. XX w. – co po nim zostało. *Architectus*, (33). DOI: 10.5277/arc130104.

Eisermann, D. (2017). The Werkbund Estates 1927-1932 – Actual Perception of Early Modernist Housing, *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, (180). https://doi.org/10.24 425/118614

European Science Foundation 2021. (b.d.). https://resistire-project.eu/better-stories/paris-as-a-15-minute-city/

Fabris, L. M. F. (2013). More Than Living. The IBA Hamburg Prototypes. *Środowisko Mieszkaniowe,* (11).

Fidor, J. (2017). Ekologiczne osiedla w Polsce: tendencje i perspektywy. *Architecturae et Artibus*, (9).

Gronostajska, B. E. (2010). Architektura współczesnych osiedli mieszkaniowych – globalizacja czy regionalizacja. *Czasopismo Techniczne. Architektura*, (107). Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki.

Grzeszczuk-Brendel, H. (2012). Miasto do mieszkania. Zagadnienia reformy mieszkaniowej na przełomie XIX i XX wieku i jej wprowadzanie w Poznaniu w pierwszej połowie XX wieku. *Rozprawy*, (470).

IBA Hamburg GmbH. https://www.iba-hamburg.de/en/

Januszkiewicz, K. i Malinga, N. (2014). *Osiedle socjalne w Europie w pierwszej połowie XX wieku.* W: Bać, Z. (red.), *Habitaty – architektura socjalna*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.

Khavarian, G., Reza, A., Sharifi, A. i Sadeghi, A. (2023). The 15-Minute City: Urban Planning and Design Efforts Toward Creating Sustainable Neighborhoods. *Cities,* (132). *Journal of Architecture and Urbanism*, (132). Wydawnictwo Elsevier.

Kořínková, J. (2018). Obydlí na míru moderního člověka. Nový dům Brno 1928. *Architektúra & Urbanizmus*, (52). Central Library of the Slovak Academy of Sciences.

Kuc, S. (2014). Technologies and Innovations at the IBA and IGS Exhibitions – Hamburg 2013. *Czasopismo Techniczne Architektura*, (8). Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki.

Lutolli, B. (2021). An Evaluation of Housing Flexibility after Seven Years of Habitation: IBA Hamburg 2013. *Journal of Architecture and Urbanism*, (45). Wydawnictwo Elsevier.

Maćków, Z. (2017). Nowe Żerniki. Osiedle Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016. *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* , (307). https://doi.org/10.24425/118619

Markiewicz, A. (2022). Wzorcowe osiedle WuWa we Wrocławiu w ocenie jej współczesnych użytkowników. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, (84). https://doi.org/10.14746/rpeis.2022.84.4.11

Nowezerniki.pl. (b.d.). https://nowezerniki.pl/budynek-tbs-wroclaw-na-nowych-zernikach-z-tytulem-budowa-xxi-w/

Pressland Spółka Akcyjna. https://www.bryla.pl/bryla/56,85298,18664344,nowoczesnosc-ekologia-i--oszczednosc-miedzynarodowa-wystawa.html

The Friends of the Weissenhof Estate (b.d.). The Friends of the Weissenhof Estate, c/o Weissenhofmuseum im Haus Le Corbusier, Ra-thenaustrasse 1, 70191 Stuttgart, Germany. https://weissenhofmuseum.de/en/siedlung/

Twardoch, A. (2018). Nowe Żerniki we Wrocławiu a Aspern Seestadt w Wiedniu. Czy wrocławska realizacja nadąża za europejskimi trendami urbanistycznymi? *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, (187). Polska Akademia Nauk. Czytelnia Czasopism PAN.

Urbanik, J. (red.). (2016). *The Way to Modernity. The Werkbund Estates 1927-1932*. Muzeum Architektury we Wrocławiu.

Urbanik, J. (2002). *Wrocławska wystawa Werkbundu. WUWA* 1929. Muzeum Architektury we Wrocławiu. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.

Zoranic, A. (2019). Heritage of Early Modernism in Residential Architecture in Sarajevo. *IOP Publishing*, (471). https://doi.org/10.1088/1757-899X/471/11/112040

Timelessness of Wrocław's WuWa Model Housing Estate – the 15-Minute City

Abstract: The title of the article is: "Timelessness of Wrocław's WuWa model settlement - a 15-minute city". Its aim is to examine the fulfilment of the conditions of a 15-minute city the area of the WuWa housing estate in Wrocław. The research problem formulated in the paper aimed at finding an answer to the question: Is the WuWa housing estate a timeless housing estate, which fits the contemporary model of the 15-minute city, and can it thus be considered a model housing estate of the 21st century? Three specific research questions were also posed. The first was formulated as follows: Does the settlement meet the criterion of a 15-minute city? The second question focuses on finding facilities that are missing in the study area. The last question is: Is the area selected for development attractive in the 21st century? The paper characterises and presents the model settlements of the 20th and 21st centuries. As part of the research, an analysis of the area was carried out using tools such as QGis, Google Maps, as well as the author's own observations. Upon completion of the analysis, it was concluded that the Wrocław model settlement is timeless. It meets the criteria of a 15-minute city, but there are deficits in the available services, such as a small number of grocery shops and the lack of a high school in the study area. Despite this, the WuWa estate can fulfil the role of an exemplary 15-minute estate where residents can live comfortably.

Keywords: WuWa, 15 minute city, Werkbund, model housing